

Noslēdzies projekts „Ludzas Lielās sinagogas restaurācija un ebreju garīgā mantojuma atdzimšana”

Ir pagājis mēnesis, kopš apmeklētājiem durvis vērusi Ludzas Lielās sinagogas vēsturiskā ēka. 11. augustā uz restaurētās sinagogas atklāšanas pasākumu pulcējās gan Ludzas ebreju draudze un vietējie iedzīvotāji, gan Latvijas ebreju kopienu pārstāvji un ciemiņi no tālās Izraēlas. Paveikto darbu novērtēja arī Izraēlas ārkārtas un pilnvarotā vēstniecei Latvijā Lironnei Bar-Sadē, Norvēģijas Karalistes vēstnieks Steinars Ēgils Hāgens, Amerikas Savienoto Valstu vēstniecības, Finanšu ministrijas un Kultūras ministrijas pārstāvji.

Foto: Norvēģijas Karalistes vēstnieks Steinars Ēgils Hāgens sinagogas atklāšanas pasākumā

Apskatīt sinagogu, kas piedzīvojusi vērienīgus restaurācijas darbus, nepilna mēneša laikā devušies vairāk nekā 1600 apmeklētāji. Lielā interese ir saprotama, jo Ludzas Lielā sinagoga ir vecākā saglabājusies koka sinagoga Baltijas reģionā. Celtnē atgādina 11. gadsimtā radītās visvecākās sinagogas Eiropā – tās jumts no iekšpuses ir kupolveidīgs un apgleznots ar zvaigžņotām debesīm. Latvijas valsts vēstures arhīva izziņā minēts, ka Ludzas Lielā sinagoga ir uzbūvēta 1800. gadā kā koka ēka, un 19. gs. 3. ceturksnī, kad tai radušās tehniskas problēmas, tika apšūta ar māla ķieģeļiem. Ludzas Lielās sinagogas oriģinālo koka būvdetaļu izcilo retuma pakāpi apstiprina 2015. gadā veiktā dendrohronoloģiskā datēšana. Tās rezultātā konstatēts, ka sinagogas gulbūve celta ap 1781.–82. gadu (Dr.biol. Māris Zunde).

Kopš 1990-tajiem gadiem sinagoga netika izmantota, tās saglabātība strauji pasliktinājās. 2013. gadā ēka atradās kritiskā stāvoklī – iekštelpas izdemolētas, pastāvēja sagrašanās risks. Ar mērķi saglabāt kultūrvēsturisko mantojumu un nodrošināt kvalitatīvu kultūras pakalpojumu pieejamību sabiedrībai 2014. gada septembrī Ludzas novada pašvaldība uzsāka projekta “Ludzas Lielās sinagogas restaurācija un ebreju garīgā mantojuma atdzimšana” īstenošanu. Tā galvenās aktivitātes: sinagogas ēkas restaurācija, ekspozīciju izveide,

amatnieku apmācības un pieredzes apmaiņa ar projekta partneriem – Hordalandas Muzeju centru (Norvēģija).

Foto: Projekta dalībnieki un partneri no Hordalandas Muzeju centra

Pēc restaurācijas sinagoga ir saglabājusi savu oriģinālo veidolu, fasāžu arhitektonisko kompozīciju, koka pamatkonstrukciju un autentisku telpu plānojumu. Ēkai nostiprināti pamati, restaurētas ārsienas, demontēti sarkanie sienu apdares ķieģeļi, guļbaļķu sienas siltinātas un apšūtas ar koka dēļiem. Fasādes koka daļas krāsojumam izmantots auksti spiestas lineļlas gruntējums un auksti spiestas lineļlas minerālpigmentu krāsmateriāli. Saglabāts un nokrāsots vēsturiskais, pagājušā gadsimta 30-to gadu skārda jumts, nostiprinātas jumta koka konstrukcijas. Restaurētas vēsturiskās logu vērtnes un izgatavotas jaunas groplogu konstrukcijas ar klasiskiem spraišļiem. Lūgšanu telpas logu aplodas un Sieviešu telpas vēsturiskās durvis arī tika restaurētas. Pārējo telpu logu komplekti un durvis izgatavotas jaunas pēc vēsturiskiem paraugiem. Atjaunojot kāpņu piebūvi, sākumā tā tika demontēta, tad tai izveidoti jauni pamati. Izmantojot atgūtos apdares materiālus (koku un ķieģeļus), piebūve atjaunota autentiski.

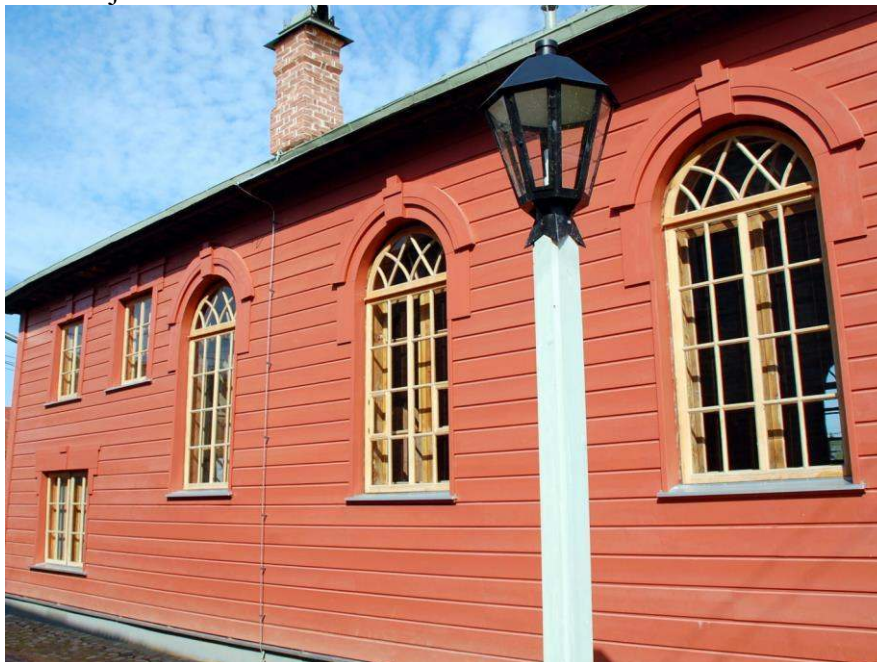

Foto: Restaurētā sinagogas ēka

Arī ēkas iekštelpās veikti apjomīgi atjaunošanas darbi: Lielajā lūgšanu telpā saglabāts unikāls koka dēļu kupols ar papīra uzslāņojumu un reljefām dzelzs skārda 6-staru zvaigznēm tā centrālajā daļā. Otrā stāva Sieviešu lūgšanu telpā restaurēta autentiskā dēļu grīda, priekštelpā izlikta interjeram pieskaņota grīda no demontētajiem fasādes ķieģeļiem, pirmajā stāvā ieklāta jauna koka dēļu grīda, uzmūrētas trīs krāsnis. Saglabāts apmēram 65% vēsturiskā sienu apmetuma, nostiprināti krāsas slāņi, polihromijas fragmenti saglabāti autentiski un daļēji restaurēti (restauratori – Lolita Hermsa, Maija Tirzīte, Vineta Geida, Natālija Jātiece, Daiga Krūze, Thorsten Herms).

Foto: Ekspozīcijas daļa 2. stāvā

Atjaunotā sinagoga darbosies kā Ludzas Novadpētniecības muzeja struktūrvienība. Šeit ir izveidotas un apskatāmas četras ekspozīcijas, kas sniedz daudzpusīgu priekšstatu par Ludzā dzīvojošo ebreju vēsturi, ticību un kultūru. Ēkas pirmajā stāvā izvietota fotogrāfam Vulfam Frankam un viņa dēlam pasauleslavenajam kinodokumentālistam Hercam Frankam veltītā ekspozīcija, kas veidota kā stilizēta fotodarbnīca.

Foto: Ekspozīcija 1. stāvā

Ebreju kopienas vēsturei veltītās ekspozīcijas tapšanā visu aizvadīto gadu tika iesaistīti arī vietējie iedzīvotāji. Viņi ziedoja muzejam ar Ludzas ebrejiem saistītos priekšmetus un fotogrāfijas. Lielajā lūgšanu telpā ir apskatāmi unikāli ebreju kultūras 18.–19. gs. kulta priekšmeti – Bima ar pulti, *AronKodeš* Toras glabāšanai, lasāmās pultis un soli. Koka iekārtu un mēbeļu restaurāciju veica meistars Andris Prikulis.

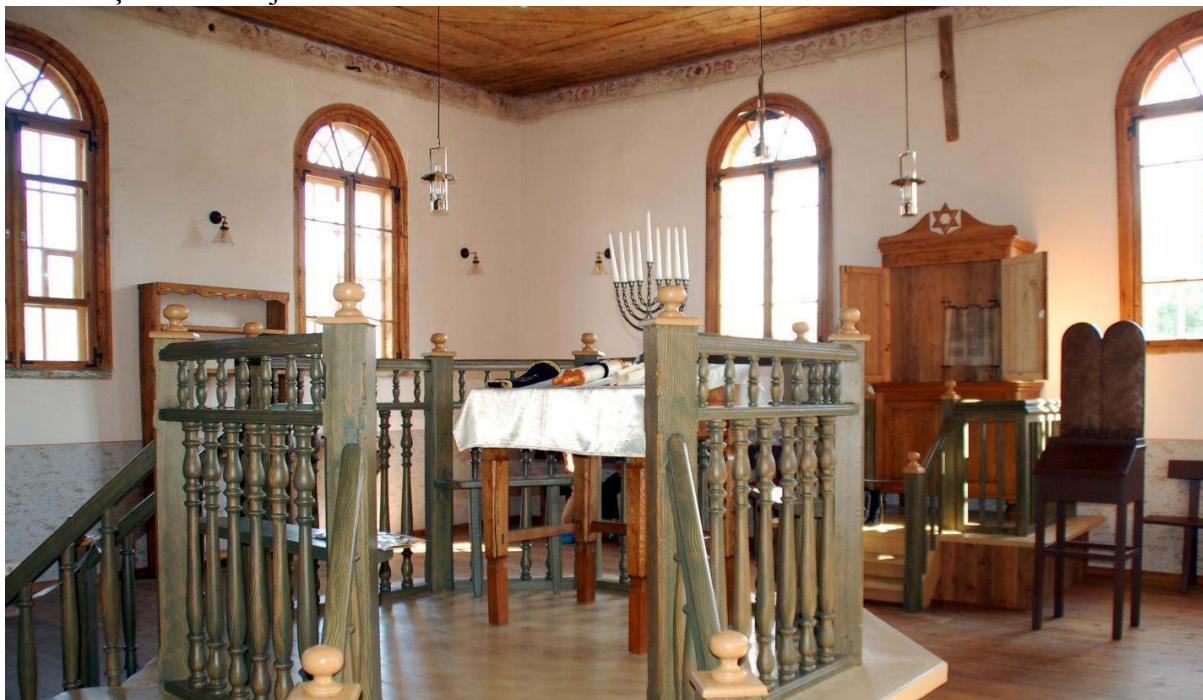

Foto: Lūgšanu telpa

Otrajā stāvā apmeklētājus gaida pārsteigums – ebreju bodīte ar nosaukumu “Hasjas Zorde sīkpreču tirgotava”. Ekspozīciju veidoja mākslinieki Gunita un Andris Misāni. Darba gaitā mākslinieki maksimāli centušies pieturēties sinagogas stilam, radot pēc iespējas autentiskāku atmosfēru.

Foto: Ekspozīcijas daļa “Hasjas Zorde sīkpreču tirgotava” 2. stāvā

Projekts Nr. ERZLV04/GSKMS/2013/09 „Ludzas Lielās sinagogas restaurācija un ebreju garīgā mantojuma atdzimšana” īstenots Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta Programmas LV04"Kultūras un dabas mantojuma saglabāšana un atjaunināšana" ietvaros, izmantojot EUR 201 875 piešķirumu no Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas ar EEZ finanšu instrumenta starpniecību. Projekta realizācija ilga divus gadus – no 2014. gada 10. septembra līdz 2016. gada 9. septembrim.

Ar EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu palīdzību, Islande, Lihtenšteina un Norvēģija sekmē sociālo un ekonomisko atšķirību mazināšanu un divpusējo attiecību stiprināšanu ar saņēmējvalstīm Eiropā. Visas trīs valstis cieši sadarbojas ar ES atbilstoši Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) līgumam.

2009.–2014. gadam paredzētais EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu apjoms ir 1,79 miljardi eiro. Norvēģija nodrošina apmēram 97% no kopējā finansējuma apmēra. Uz finansējuma saņemšanu var pretendēt NVO, pētniecības un akadēmiskās institūcijas, kā arī publiskais un privātais sektors 12 jaunākajās ES dalībvalstīs, Grieķijā, Portugālē un Spānijā. Sadarbība ar donortvalsts institūcijām ir ļoti plaša un darbības var īstenot līdz 2016. gadam. Galvenās atbalstītās jomas ir apkārtējās vides aizsardzība un klimata pārmaiņas, pētniecība un stipendijas, pilsoniska sabiedrība, veselība un bērni, dzimumu līdztiesība, taisnīgums un kultūras mantojums.

***Ilona Rīmša,
projektu vadītāja***

2016. gada 8. septembrī